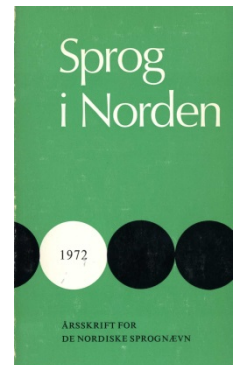


Sprog i Norden

Titel: Dansk i Amerika: Status og perspektiv
Forfatter: Iver Kjær og M. Baumann Larsen
Kilde: Sprog i Norden, 1972, s. 45-57
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>



© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Dansk i Amerika: Status og perspektiv

Af Iver Kjær og M. Baumann Larsen

1. Forskningen og kilderne

Den danske udvandring til Amerika er — som det er velkendt — mindre og senere end den svenske og den norske. Forskningen i de danske indvandreres sproglige forhold er sammenholdt med de omfattende studier af svensk og norsk immigrant-sprog så ubetydelig, at den må siges at befinde sig på de indledende sonderingers stadium. Bortset fra referater af to foredrag i Selskab for nordisk Filologi, København (Rischel 1963 og Kjær 1969) er ingen studier af dansk immigrantsprog publiceret. Begge foredrag bygger på erfaringer og materiale fra rejser i USA, og da der så godt som intet vides om sprogforholdene i de danske bosættelser i Canada og Argentina, er det fundet nødvendigt at begrænse den foreliggende artikel til et forsøg på belysning af dansk i USA.

Det sproglige grundlag for artiklen er hovedsagelig det af Kjær 1966—67 med støtte fra Carlsbergfondet indsamlede materiale fra de danske bosættelser i staterne Californien, Washington og Utah. Californien har siden 1930 været den amerikanske stat, hvor det største antal danskfødte bor (1960: 16 810 — jvf. Nyholm 1963, Table 5B); en betydelig del af denne indvandring er sekundær indvandring, specielt fra de midtvestlige stater. I staten Washington boede 1960 ca 3 000 danskere af første generation, i Utah ca 1 500 (for størstedelen mormoner). I Californien (om den danske bosættelse her jvf. Hartwick 1939) har undersøgelsen været koncentreret om fire områder: 1) byerne omkring San Francisco bugten omfattende San Francisco, Oakland og San Rafael; 2) området omkring Selma i den midterste del af staten; 3) Los Angeles og omegn incl. Solvang; 4) Ferndale ved Nordcaliforniens kyst, et mejeri-brugsområde med oprindelig dansk dominans. I staten Washing-

ton er der hovedsagelig samlet materiale i Seattle og Enumclaw. I Utah koncentreredes indsamlingen om Sanpete County med et oprindelig fremtrædende dansk befolkningselement hos mormonerne i småbyerne Ephraim og Manti (jvf. Ephraim's.. 1954 og Schmidt 1965). 25 meddelere er optaget på bånd, et mange gange større antal har bidraget med oplysninger. Båndene opbevares på Institut for dansk dialektforskning, København. Den første del af dette materiale er indsamlet ud fra relikthypotesen: hos udvandrere, som i mange år har været uden kontakt med den hjemlige sprogudvikling, kunne man vente at finde meddelere, som brugte en mere gammeldags sprogform, specielt dialekt, end den i dag kan findes hos meddelere i hjemlandet. Da denne hypotese ikke kunne ses at have gyldighed for de aktuelle sprogforhold i de undersøgte områder, flyttedes interessen i stedet til den faktiske og spontane sprogbrug hos danske indvandrere og deres efterkommere.

Kun i ringe grad har den omfattende dansk-amerikanske litteratur og presse (fyldig bibliografi hos Mortensen 1945) været inddraget i undersøgelsen. Det drejer sig for størstedelen om bøger, aviser og tidsskrifter, der er skrevet og trykt på dansk i USA. Det er en litteratur, som er skrevet såvel af og for som i stor udstrækning om dansk-amerikanere; under kritisk vurdering af og hensyntagen til kildernes art kan der derfor her hentes værdifuld viden om det dansk-amerikanske miljø. Særligt fremhæves for sine værdifulde førstehåndsoplysninger må samleværket Danske i Amerika (Danske i Amerika 1908—16). Også i snævrere forstand som sproglige kilder har disse værker betydning, om end adskillige forfatteres gengivelse af dansk-amerikaneres tale har mere præg af det anekdotiske end af det autentiske.

2. Indvandringen og sproget

Set udefra er den danske andel i immigrationen beskedent, og selv i et skandinavisk perspektiv er det et lille antal danske indvandrere: 275 000 (1840—1914), idet der i samme periode kom ca 700 000 nordmænd og 1 million svenskere. Overraskende nok har det været muligt at påvise mønstre i de

danske indvandreres geografiske fordeling (Hvidt 1971, p. 318 ff), fordi så mange af dem allerede før afrejsen kunne opgive deres endelige rejsemål i USA. Den stærke urbanisering i Danmark fik en resonansvirkning, idet indvandrerne fra København og købstæderne foretrak New York og de andre storbyer, mens de, der kom fra landdistrikterne, tog direkte ud til de store midtvestlige landbrugsområder. Fælles for alle de danske var det, at de kun i relativt ringe udstrækning slog sig ned gruppevis, mens man overalt i USA i dag kan finde bykvarterer og mindre bydannelser, som viser, at andre minoriteter i et helt andet omfang har søgt beskyttelse ved fælles bosættelse. Den danske spredning hænger også sammen med, at der fra Danmark kom mange ugifte unge mænd (Hvidt 1971, p. 192 ff), mens familieindvandringen har præget f.eks. den latinske gruppe.

Set med amerikanske øjne (jvf. f.eks. McDavid 1966) er det en selvfølge, at de skandinaviske immigranter måtte assimileres hurtigt. Mens andre udvandregrupper som polakker, italienere og irere etableredes som minoriteter, først og fremmest fordi den katolske kirke førte en aktiv og kompromisløs særgruppepolitik, kunne de lutherske skandinaver let tilpasses det amerikanske religiøse mønster. Holdningen i befolkningen var ligeledes positiv overfor skandinaverne, og da yderligere den store danske indvandring af unge mænd førte til mange blandede ægteskaber, gik alt mod en hurtig assimilation af danskerne. Imidlertid har Fishman på grund af en regnefejl fået overvurderet assimilationshastigheden, når han (Fishman 1970, p. 85, oprindeligt fra Fishman 1966) angiver, at de dansk-talende amerikaneres antal faldt med 65 % fra 1940 til 1960, mens det i virkeligheden drejer sig om 35 %.

Udvandringen fra de danske landdistrikter direkte til de amerikanske blev et afgørende argument for den sproglige relikteori, som imidlertid ikke gav de ventede resultater, fordi den lokale rigssprogsudvikling førte til en standardisering, inden man tænkte på at indsamle dialekttekster hos dansk-amerikanerne (Kjær 1969).

Holder man sig til de store linjer, var det en ukompliceret sproglig assimilationsproces, der opstod blandt de danske ind-

vandrere, men selv om ønsket om at overgå til engelsk var udbredt, førte det i første generation til dannelsen af mellemsprog, nemlig engelsk med kraftig dansk accent. Samtidig med udviklingen mod accentfrit engelsk skete der en forskydning allerede i første generation mod endnu et mellemsprog, nemlig dansk med en række påvirkninger fra engelsk.

Disse mellemsprog, men især engelsk-præget dansk, eksisterer endnu, og et eksempel fra det af Kjær indsamlede materiale kan vise hvor høj sammenblandingensgraden kan blive:

[... å 'ðæn wi 'mu-vøðə te a'lasga vår 'bör'nənə 'lervøðə å 'sdæid 'dær' 'klöu's te 'dæm får 'to' 'ljær's ...] ('=stød)

Ved en bedømmelse af virkningen af disse mellemsprog bør der tages hensyn til en forskel i referensramme i USA og Danmark. En nuvirkende konsekvens af USA's immigranthistorie er en udbredt tolerance over for variationen i talesprog, der giver sprogholdningen i Danmark et næsten fransk autoritativt præg.

3. Kirken og sproget

Mange af de forskellige nationaliteters immigrantkirker i USA var i lige så høj grad kulturelle som religiøse institutioner. Deres kulturelle betydning var stor ikke blot i den enkelte bosættelse, men også som det væsentligste forbindelsesled mellem de ofte meget isolerede nationalt bestemte immigrantsamfund indbyrdes og mellem disse og moderlandet. En sådan betydning som kulturel institution har i høj grad også den danske immigrantkirke i USA, eller rettere: den ene af de danske immigrantkirker, haft. Kirken i immigrantsamfundet blev en social faktor med væsentlige sproglige konsekvenser, som er tydelige endnu i det omtalte indsamlede materiale. En redegørelse for den danske kirkes udvikling i USA (jvf. Danske i Amerika 1908—16, Nyholm 1963, Mortensen 1967) er derfor samtidig et væsentligt bidrag til beskrivelsen af forudsætningsgrundene for de danske immigranternes sproglige udvikling.

Først i begyndelsen af 1870'erne skilte den danske kirke i

USA sig ud fra den norske. I de følgende tiår kom det til stadigt voldsommere brydninger inden for den danske kirke mellem en mere grundtvigiansk og en mere indremissionsk præget retning. I 1894 kom det store skisma, kirken deltes i to synoder, som aldrig senere blev forenet. De fik hver deres præsteseminarium, som begge senere udvikledes til college: Grand View College, Des Moines, Iowa (grundtvigiansk præget) og Dana College, Blair, Nebraska (indremissionsk præget). Siden er begge de danske kirkesamfund gået op i større amerikanske lutherske kirker, men i hver deres. Den missionskprægede danske kirke bevarede selvstændigheden indtil 1961, den grundtvigiansk prægede indtil 1962.

Kampen mellem grundtvigianisme og indremission i den danske kirke i USA var ikke blot en fortsættelse af velkendte stridigheder i kirken i Danmark. Emigrantsituationen forstærkede tendenser i den hjemlige strid, men den tilførte også striden nye dimensioner. Anskuelse og deres konsekvenser kom til at præge mange af de danske udvandrere i mere end én generation.

For de grundtvigianske kredse, der var stærkt inspireret af N. F. S. Grundtvigs yngste søn Frederik Lange Grundtvig (præst i Clinton, Iowa, 1883—1900), var folkelige og nationale synspunkter uløseligt knyttet til de kristelige. De mente, at de danske immigranter skulle vedblive at være danske, samtidig med, at de blev loyale borgere i deres nye land. De skulle lære sig engelsk, samtidig med at de bevarede det danske sprog hos sig selv og arbejdede for at bevare det hos deres efterkommere. Herved ville de kunne opretholde og videreføre deres egen kulturelle arv og ville kunne formidle den til andre folkeslag i Amerika. "Det er vor faste Overbevisning, at vi netop er de bedste amerikanske Borgere, naar vi vedbliver at være Danske" (Høirup 1955, p. 95) hedder det 1887 i indbydelsesskriftet til stiftelsen af Dansk Folkesamfund, der skulle virke for disse ideer. Midlerne til at virkeliggøre tankerne var bl.a. grundlæggelse af samlede danske bosættelser (Tyler, Minnesota; Withee, Wisconsin; Dannevang, Texas; Dagmar, Montana), oprettelse af danske søndagsskoler og ferieskoler (beregnet på undervisning i dansk og religion), men også egent-

lige danske børneskoler beregnet til at træde i stedet for den amerikanske public school, oprettelse af danske folkehøjskoler (i Ashland, Michigan; Tyler, Minnesota; Nysted, Nebraska; Solvang, Californien), udgivelse af danske bøger (herunder F. L. Grundtvigs udbredte og originale Sangbog for det danske Folk i Amerika — jvf. Grundtvig 1888), oprettelse af danske bogsamlinger og afholdelse af folkelige møder. En meget betydelig del af den dansk-amerikanske litteratur er skrevet af den grundtvigiansk prægede kirkes præster. Det gælder historiske, personalhistoriske, kirkelige og praktisk oplysende bøger, men det gælder også romaner, noveller, digte og komedier. To af de betydeligste grundtvigianske digterpræster er Adam Dan og Kr. Østergaard (for en fortegnelse over disses produktion se Mortensen 1945). Kr. Østergaard kunne endnu 1920 fremføre synspunkter på det danske sprogs stilling og betydning i USA, som helt svarer til de tanker, der ligger bag stiftelsen af Dansk Folkesamfund. Han skriver: "... det er en aandelig Livssag for os, at vi bruger vort Modersmaal og lader det gaa i Arv til vore Børn. Vort Modersmaal er den Livsaare, hvorigennem vi har aandeligt Liv tilfælles med det Folk, vi er udgaaet fra. ... Alt hvad ædelt og godt vi ad den Vej kan tilføre os selv som en Gren af det danske Folk, det bliver til Gavn for Amerika, det bliver en Rigdom tilført og med Tiden indsmeltet i det amerikanske Aandsliv" (Østergaard 1920, p. 20).

Fra indremissionsk side betragtede man Dansk Folkesamfunds virksomhed som udtryk for hvad man kaldte falsk folkelighed og som direkte farlig for kirken. Man fandt det skadeligt for både immigranterne og deres efterkommere at afskære dem fra hurtig sproglig og kulturel assimilation. Også den indremissionsk prægede kirke grundlagde danske bosættelser (Kenmare og Daneville, North Dakota; Dane Valley, Montana) og oprettede søndagsskoler, ferieskoler og enkelte folkehøjskoler (i Kenmare, North Dakota; Hutchinson, Minnesota; Racine, Wisconsin). Men hensigten bag grundlæggelsen af de nævnte bosættelser var ikke samling om nationale og folkelige ideer, men om kirken. Og når denne kirkes skoler også underviste i dansk, var det kun af hensyn til evangeliets

forkyndelse. Den litterære virksomhed hos de indremissionske præster står langt tilbage for den som de grundtvigianske præster udfoldede.

Et blik på medlemstallenes udvikling i de to danske lutherske kirkesamfund viser stagnation i den grundtvigiansk prægede kirke og ekspansion i den indremissionsk prægede. Det førstnævnte kirkesamfund havde i 1910 20 853 medlemmer, i 1959 23 952 medlemmer; det sidstnævnte kirkesamfund havde i 1910 19 884 medlemmer, i 1959 70 149 (Nyholm 1963, Table 27). Dette forhold har utvivlsomt nær sammenhæng med de to kirkers forskellige holdning til spørgsmålet om den sproglige og kulturelle assimilation. Ved gudstjenesterne blev engelsk det dominerende sprog i den indremissionsk prægede kirke ca 1925, i den grundtvigiansk prægede 1940 (Nyholm 1963, Table 1). Den grundtvigiansk prægede kirkes fastholden ved dansk sprog og kultur har ført til isolation fra det omgivende amerikanske samfund, mens den indremissionsk prægede kirke har kunnet udøve en virkningsfuld mission også uden for de danske immigranternes kreds. Til gengæld har de grundtvigianske præsters litterære virksomhed og skolevirksomhed haft en væsentlig indflydelse på de danske immigranter også langt uden for kirkens egne medlemmer.

Dansk Folkesamfunds forestillinger om kulturel pluralitet ud over første generation viste sig urealistiske. De institutioner, der blev opbygget i sagens tjeneste, er stort set forsvundet, men virkningerne af de forskellige holdninger i de to danske kirker er stadig tydelige i det omtalte indsamlede materiale. Der er generelt flere dansktalende, og også flere dialekttalende immigranter, mindre sprogblending og større kendskab til dansk hos anden og tredje generation i de grundtvigiansk prægede områder (f.eks. Solvang, Californien) end i de indremissionsk prægede (f.eks. Selma, Californien). Forskellen kan iagttages i det indsamlede materiale, forklaringen ligger i de bosættelses-historiske og kirkehistoriske forhold, som her er skitseret.

Det var langt fra alle de danske immigranter, der tilsluttede sig de to danske lutherske kirkesamfund. En del gik til den norske lutherske kirke, en del til baptisterne, og endelig var der blandt de danske indvandrere en stor gruppe mormoner

(ca 17 000 mormoner udvandrede fra Danmark 1850—1900 — jvf. Schmidt 1965, p. 236). Uden for de her nævnte kirkesamfund har formodentlig over halvdelen af de danske immigranter stået, men det betyder ikke, at de alle har været unddraget kulturel og sproglig påvirkning herfra. Det fremgår tydeligt af materialet, at den grundtvigiansk prægede kirke som allerede nævnt har øvet en betydelig indflydelse i henseende til dansk sprogs og kulturs bevarelse hos immigranter uden for kirkemedlemmernes rækker.

Af de indsamlede oplysninger og optagne bånd fra Sanpete County, Utah, ses, at det danske sprog hos mormonerne i dag står overordentligt svagt. Årsagen er dels, at der af de mange danske mormonindvandrere i dag kun er ca 1 500 danskere af første generation tilbage, dels at interessen for det danske sprog hos mormonimmigranterne altid synes at have været ringe. Også her har kirken spillet en væsentlig rolle. Engelsk er i mormonkirken et helligt sprog, som de nyomvendte udvandrere hurtigt har måttet tilegne sig. Undertiden er de begyndt allerede på overrejsen. Dertil kommer, at Utah for mormonindvandreren har været det forjættede land, hans interesse i at bevare forbindelsen bagud til hjemlandet har følgelig været ringe. Meddelelserne i Sanpete County var ofte gode historiefortællere og visesangere med et betydeligt repertoire fra Danmark, men sprogligt var der selv i første generation ikke meget dansk tilbage.

4. Dansk i dag

Generelt må det konstateres, at dansk er i ringe aktiv brug i USA i dag. De foreløbigt indsamlede stikprøver vedrørende danske immigranternes spontane talesprog viser sprogformer spændende fra enkelte tilfælde af dansk dialekt og temmeligt rent dansk rigsmål over forskellige dansk-engelske mellem-sprog til engelske sprogformer, hvor kun tonegangen viser forbindelsen til dansk. Alle de dansktalende meddelere kunne desuden tale engelsk, og det er påfaldende, at selv på de danske alderdomshjem, hvor de fleste beboere er født og opvokset i Danmark, tales der meget lidt dansk.

De danske dialekters situation i USA i dag er endnu mere udsat end rigssprogets. Den spredte bosættelse og de kun få eksempler på danske kolonier med klar dominans af udvandrere fra en enkelt dansk egn er én årsag hertil, indflydelse fra den danske kirke, skole, presse og litteratur, hvor rigsmålet har været enerådende, er en anden væsentlig årsag. Mange af meddelerne talte, da de kom til USA for 40—50 år siden, som eneste sprog en dansk dialekt. I dag ligger deres danske sprogform, hvis de overhovedet stadig kan bringes til at tale dansk, som oftest temmelig nær ved rigsmålet. Det at forskellige danske dialekter dagligt konfronteredes med hinanden i de fleste danske bosættelser har bevirket en afslibning af specifikke og arkaiske dialekttræk, og denne udvikling er blevet stærkt fremmet ved de nævnte rigssproglige institutioners indflydelse. Flere af meddelerne har fortalt, at de som dialekttalende er blevet udsat for en dobbelt diskrimination: dels fra engelsktalende, dels fra danske rigsmålstalende. Om den dialekttalende bruges blandt danske immigranter ofte udtrykket, at han taler "plåt", hvilket synes at have nedsættende konnotation og ikke blot denotationen: dialektalt (jvf. Ordbog over det danske Sprog art. plåt 2.2.) Ud fra disse forhold kan det rimeligt forklares, at dialekttalende ud over første generation sjældent forekommer. Den undertiden fremsatte opfattelse, at tolerancen for jyskheder skulle være bredere end for specifikke træk fra ømålene, har ikke kunnet bekræftes af undersøgelserne, da udvandrere fra øerne (bl.a. Ærø, Møn og Bornholm) har været talmæssigt fremtrædende i flere af de besøgte danske bosættelser.

Efter at de to danske lutherske kirker er opgået i større lutherske kirkesamfund, er regelmæssig gudstjeneste på dansk næsten ophørt. I søndagsskolen er man hørt op med at bruge dansk i årene lige efter 2. verdenskrig. I de danske foreninger og loger spiller dansk ingen rolle. Af de ca 150 periodiske danske publikationer udkommer nu kun få, deriblandt to aviser: ugebladet "Bien" i San Francisco og fjortendagsbladet "Den danske Pioneer" i Illinois. Den førstnævnte er dansksproget, den sidstnævnte bringer artikler på både dansk og engelsk. Dansk-amerikansk litteratur på dansk udgives kun

yderst sporadisk.

Den eneste modgående bevægelse i dette ensformige billede af tilbagegang er den akademiske interesse for dansk (Bronner and Franzen 1967, Gage 1971). Fra 1957 til 1970 steg antallet af elever i danskundervisningen på college- og universitetsniveau fra 55 til 250. Immigrantbaggrunden spiller en stadig mindre rolle for denne akademiske interesse. I efterårssemesteret 1970 undervistes der i dansk på 14 universiteter og 2 colleges.

5. Forskningsperspektiver

For en undersøgelse af dansk immigrantsprog er den helt afgørende faktor tiden. Den voldsomme assimilation kombineret med den standsede immigration fordrer en omgående forskningsindsats i den sproglige sektor, hvor kilder og observationsmuligheder er endnu flygtigere end i den almene forskning af immigrationens historie.

Båndoptagelser måtte allerede for den undersøgelse, der var inspireret af relikteorien, være af afgørende værdi, og selv om de indsamlede sprogprøver ikke udvidede kendskabet til danske dialekter i begyndelsen af dette århundrede, kan de blive basis for en bredere orienteret indsamling af prøver. Kulturhistorisk vil allerede det uanalyserede materiale få en absolut værdi, både ved sprogformen og gennem de oplysninger, der formidles i indholdet af samtalerne. Da den danske sprogform lettest motiveres gennem emnestyring i retning af forholdene i "gamle dage", kan interviewene let arrangeres, så de kommer til at omfatte sproglige forhold i mellemkrigsårene. Den omtalte undersøgelse af dialekternes udvikling fra indvandringen til i dag viser, at det ud fra den nuværende sprogsituation og ud fra vor viden om de kirkehistoriske og bosættelsehistoriske tilstande er muligt at beskrive en afsluttet proces på et nyindsamlet materiale (Kjær 1969).

Regionalsprogsproblematikken i Danmark (Ejskjær 1964) og i en videre sammenhæng Uriel Weinreichs teori omkring analysen af blandingsprog (Weinreich 1953) har gjort mellem-sprogene (som det engelskpåvirkede dansk) til et centralt

forskningsobjekt, og der er skabt et nyt grundlag for beskrivelsen af de dansk-amerikanske sprogprøver, men tekstmaterialet må nyindsamles.

Udvælgelsen af informanter må ændres af flere grunde. Det er ikke tilstrækkeligt, at de talende er dansk-amerikanere, der kun repræsenterer gruppen ud fra en tilfældig sammenkobling af feltarbejdets tilrettelægning og informanternes interesserede holdning. Allerede den sproglige analyse af materialet må forudsætte en udvælgelsesstrategi, der bygger på en kontrolleret tilfældighed. Selv om de praktiske vanskeligheder på forhånd kan bedømmes som store, må der arbejdes med en gruppe informanter, der i en analyseret grad kan fungere som repræsentativ for den nulevende gruppe af dansk-amerikanere.

Omfanget af den snævert sproglige materialesamling vil således blive anseligt, men det forøges ved de nye krav, som en eventuel sociolingvistisk analyse vil stille. Til gengæld vil resultaterne herfra let kunne indpasses i den immigrationsforskning, som historikerne har startet på skandinavisk basis (Emigrationen . . . 1971).

Inden for sociolingvistikens teori har forskerne de sidste fem år af flere grunde koncentreret sig om tosprogetheden (Baumann Larsen 1972), idet man dog har beskæftiget sig særligt med de socialt betingede faktorer, der indgår i flersprogedes valg af sprogform (Fishman 1966), men også mellem-sprogsproblematikken er inddraget. Feltarbejdet på et sociolingvistisk grundlag bliver udvidet, fordi observationer omkring sprogbrugen inddrages tillige med informanternes udtalelser om den. Det er undersøgelser om hvem der taler hvilket sprog til hvem og om hvad i hvilke situationer.

Analysens muligheder er i første omgang en opstilling af sprogvekslingsmekanismerne i den nuværende afsluttende assimilationsfase. Dernæst skal analysen føre til en etablering af en bredere beskrivelsesramme ved fortolkningen af de engelsk-påvirkede danske tekster. Endelig er der som antydning ligeledes en mulighed for at fortolke tidligere sprogtilstande ud fra nyindsamlede data.

Selv om sprogprøverne og nye og gamle sprogbrugsagttagelser naturligt bliver den dominerende del af materialet,

findes der uudnyttede kilder i navnestoffet. Personnavne og især stednavne vil blive registreret, fordi de belyser bosættelsesforholdene og sprogbrugen.

Det omfattende utrykte kildemateriale i Udvandrerarkivet i Aalborg, samt i arkiverne i Des Moines (Iowa), Blair (Nebraska) og Salt Lake City (Utah) vil blive inddraget i den kommende undersøgelse.

Konklusionen må være, at den planlagte beskrivelse af de dansk-amerikanske sprogforhold støttes af en parallel historieforskning, en ny sproglig teoridannelse og en klar dansk arkivforpligtelse, men den udslaggivende faktor bliver tiden, hvis denne forskning ikke startes snarest.

Litteratur

Kun litteratur nævnt i artiklen er medtaget.

Bronner, Hedin and Gösta Franzen 1967. *Scandinavian Studies in Institutions of Learning in the United States. Seventh Report 1966—67.* *Scandinavian Studies* 39/4.

Danske i Amerika 1908—16. Ed. C. Rasmussen Publishing Company. Minneapolis og Chicago. I—II.

Ejskjær, Inger 1964. Regionalsprog og lokalt vestjysk regionaldansk. p. 7—50 i *Dialektstudier* ed. Institut for dansk dialektforskning vol. 1.

Emigrationen fra Norden indtil 1. verdenskrig 1971. Rapporter til det nordiske historikermøde i København 1971 9.—12. august. København.

Ephraim's first one hundred years. Ed. Centennial Book Committee. Ephraim, Utah 1954.

Fishman, Joshua A. 1966. *Language Loyalty in the United States.* *Janua Linguarum Series Maior* 21. The Hague.

— 1970. *Sociolinguistics.* Rowley Massachusetts.

Gage, Gene G. 1971. *Scandinavian Studies in America: The Languages and Literatures.* *Scandinavian Studies* 43/3.

Grundtvig, F. L. 1888. *Sangbog for det danske Folk i Amerika.* Manistee, Michigan. (7. udg. 1949).

Hartwick, Sophus 1939. *Danske i California og California Historie.* Beretninger om de danskes Liv og Virke fra de tidligste Pioner Dage. I—II. San Francisco.

Hvidt, Kristian 1971. *Flugten til Amerika, eller Drivkræfter i masseudvandringen fra Danmark 1868—1914.* Skrifter udgivet af Jysk Selskab for Historie. Aarhus.

Hjørup, Henning 1955. *Frederik Lange Grundtvig.* København.

- Kjær, Iver* foredrag 1969, referat under trykning 1972. Dansk immigrantsprog i USA. Båndoptagelser fra staterne Californien, Washington og Utah 1966—67. Selskab for nordisk Filologi årsberetning for 1967—70. København.
- Larsen, M. Baumann* 1972. Introduktion til sociolingvistikken. Nydanske studier, nr. 4.
- McDavid, Raven* 1966. Dialect Differences and Social Differences in an Urban Society. p. 73—83 i: W. Bright (ed.): Sociolinguistics, Mouton.
- Mortensen, Enok* 1945. Danish-American Life and Letters. A Bibliography. Des Moines, Iowa.
- 1967. The Danish Lutheran Church in America. Philadelphia. (=Kirkehistoriske Studier 2. rk. nr. 25).
- Nyholm, Paul C.* 1963. The Americanization of the Danish Lutheran Churches in America. Minneapolis. (=Kirkehistoriske Studier 2. rk. nr. 16).
- Rischel, Jørgen* foredrag 1963, referat trykt 1965. Studiet af nordiske sprog i USA. — Indtryk fra en rejse. Selskab for nordisk Filologi årsberetning for 1963—64. København.
- Schmidt, Jørgen W.* 1965. Oh, du Zion i Vest. Den danske mormonemigration 1850—1900. København.
- Weinreich, Uriel* 1953. Languages in Contact, Mouton, 7. oplag 1971.
- Østergaard, Kr.* 1920. Vort Modersmaal. p. 19—26 i: Evald Kristensen: Danmark og det danske Folk, Omaha, Nebraska.

